

**Helena Panczová – Daniel Škoviera. *Biblická gréčtina. Vysokoškolská učebnica*. Bratislava: Lingea 2014, 352 s. ISBN 978-80-8145-099-0**

JOSEF BARTOŇ

Autoři publikace, která se před krátkou dobou (na konci roku 2014) dostala do knihkupeckých obchodů, jsou dva zkušení odborníci (klasičtí filologové) a dlouholetí vysokoškolští pedagogové: *Mgr. Helena Panczová, Ph.D.* (\* 1975), je odbornou asistentkou Katedry biblických a historických věd Teologické fakulty Trnavské univerzity, *prof. PhDr. Daniel Škoviera, Ph.D.* (\* 1946), momentálně působí především na Katedře klasické a semitské filologie Univerzity Komenského v Bratislavě. Každý z obou autorů má na svém publikačním seznamu celou řadu významných položek (odborné monografie, překlady řeckých a latinských autorů, vysokoškolské učební texty, množství odborných článků a recenzí). V souvislosti s recenzovanou knihou (jakožto závažnou učební pomůckou) chci připomenout alespoň jednu jejich starší společnou práci, úspěšné skriptum biblické řečtiny pro vysoké školy *Mathemata Graeca*, které se dočkalo tří vydání,<sup>1</sup> a zejména nedávno vydané monumentální dílo Heleny Panczové *Grécko-slovenský slovník*, vůbec první komplexní slovník staré řečtiny slovenské provenience.<sup>2</sup>

Recenzovaná publikace vychází ze zmíněného vysokoškolského skriptu *Mathemata Graeca* (autoři na to sami skromně upozorňují ve svém *predhovoru*, s. 12), je však ve skutečnosti dílem novým, protože text doznal značných změn ve smyslu radikálního přepracování, doplnění a přeskupení látky a zásadního rozšíření.

Knihu otvírají nezbytné vstupní pasáže: *predhovor* (s. 12–13), *osobitné zkratky a značky* (s. 14), *použitá literatúra* (s. 15–16) a celostránková tabulka *alfabéta – majuskula a minuskula* (s. 17), jež má zjevně posloužit hlavně k tomu, aby se student mohl snáze naučit abalfétu psát (je to vidět na velikosti vysázených řeckých liter).

<sup>1</sup> Daniel Škoviera – Helena Panczová. *Mathemata Graeca: Základy biblickej gréčtiny*. Trnava: Dobrá kniha 1999, 1. vyd. Další (přepracovaná) vydání 2002 a 2008.

<sup>2</sup> Helena Panczová. *Grécko-slovenský slovník. Od Homéra po kresťanských autorov*. Bratislava: Lingea 2012. Slovník se svými důkladně zpracovanými 32 tisíci hesly řadí mezi lexikografická díla „větší střední velikosti“ a slovenská grécistická scéna v této oblasti skokem (a nepochybně nadlouho) předstihla filologii českou.

Následuje jádrová část učebnice, padesát *lekci* (s. 18–242), které zevrubně prezentují prakticky kompletní gramatiku (hláskosloví, morfologii, syntax). Vychází se z klasické attičtiny s tím, že všude je průběžně upozorňováno na zvláštnosti biblické koiné. Podrobný výklad každé lekce (členěný do paragrafů s využitím desetinného třídění) a zahrnující i příslušné přehledné gramatické tabulky je následován přiměřeným penzem cvičných vět (*cvičenie*) vybraných z Nového zákona, Septuaginty, z dalších textů křesťanské tradice (mj. i liturgie), výjimečně z „pohanských“ autorů, přičemž věty jsou v zásadě jen málo (a se zvětšujícím se penzem osvojené látky stále méně) upravovány. Pod cvičnými větami je vždy hned zařazena slovní zásoba – a tuto kvalitu je třeba podtrhnout, protože student díky tomu ušetří mnoho energie (kterou v případě řady jiných dnešních učebnic řečtiny či latiny musí věnovat pracnému a podle mého mínění dost málo přínosnému mechanickému vyhledávání slůvek v souhrnném slovníčku na konci knihy, někdy dokonce i zcela mimo učebnici v samostatném knižním slovníku<sup>5</sup>). Didakticky velmi sympatické je pravidelné zařazování (vzápětí pod slovíčky každé lekce od druhé lekce dál) závěrečného oddílku nadepsaného *porovnajte*, který obsahuje vždy aspoň několik slovenských výrazů, v nichž se dá dobře rozkrýt řecká etymologie pomocí některých z nově probraných slůvek. Od 11. lekce dál jsou pak ještě na sám konec každé lekce zařazeny odkazy na jednotlivé veršety Písma (někdy i na souvislé několikaveršetové pasáže), v nichž zájemce narází na jevy, jež právě probráním dané lekce zvládl.

Není zde prostor na rozebírání obsahu jednotlivých lekcí a jejich podrobného strukturování, rozložení látky, konkrétního způsobu výkladu atd. Ve všeobecnosti se podobě a obsahu lekcí dá stěžít co vytknout. Asi jediné obecné „velké“ výtce, jež by přicházela v úvahu a jež by poukazovala na domnělou přetíženost podrobnostmi výkladů (nalezneme zde nejen velmi detailní pohled synchronní, ale i četné exkurzy do historické mluvnice řečtiny aj.), autoři už dopředu sami čelí v *predhovoru* s. 12–13). Jejich argumentaci (jíž se myslím rozhodně dá přitakat) lze shrnout takto:

<sup>5</sup> Je to mj. případ nedávno vydaného vysokoškolského skriptu Mileny Přecechtělové a Lucie Kopecké (*Řečtina pro teology*. Praha: ETF UK 2013), kde souhrnný slovníček nabízí lexikum jen k prvním dvanácti lekcím (z třiačtyřiceti) a pro práci s cvičnými texty druhé poloviny knihy (tj. ostatních lekcí plus několika souvislých novozákonních ukázek v závěru učebnice) jsou studenti odkazováni na řecko-české slovníky k Novému zákonu.

– učebnice je určena pro dospělé studenty, jejichž způsob recepce látky je orientován nikoliv na snadné paměťové osvojení (jako tomu bývá u dětí a mládeže), ale mnohem spíše na pochopení provázanosti různých jazykových struktur;

– bylo žádoucí poskytnout slovenské univerzitní veřejnosti (zejména teologickým fakultám) studijní příručku, která umožní vytvořit „poriadny“ kurz *gréčtiny absolvovaný v domácim jazykovom prostredí* i pro takové studenty, kteří budou po magisterském stupni vysláni k získání vyššího gradu z biblistiky (a já bych doplnil: nebo z patrologie) v zahraničí a kteří si dosud museli až na místě doplňovat podrobnější znalosti řečtiny prostřednictvím třetího jazyka (hlavně němčiny či itaštiny);

– knihu přitom lze dobře využít i při běžných přehledových kurzech řečtiny, protože v ní učitel-profesionál může celkem snadno pro konkrétní studijní skupinu „seškrtat“ probíranou látku na věci základní;

– při dosavadní absenci slovensky psané gramatiky staré řečtiny může tato podrobná učebnice danou úlohu mluvnické referenční příručky do značné míry (aspoň dočasně) převzít.

Na okraj obhajoby koncepce pomůcky pro „pořádný kurs“ řečtiny ještě podotýkám, že i v Česku před nedávnem vyšla velmi podrobná a nezvykle rozsáhlá *Učebnice klasické řečtiny*.<sup>4</sup>

Jen příkladmo chci uvést aspoň něco málo jednotlivostí, které učitele řečtiny (sám tento jazyk na teologických fakultách již dlouhá léta vyučuji a jsem i autorem učebnice novozákonní řečtiny<sup>5</sup>) mohou trochu překvapit – ovšem řekl bych, že spíše ve smyslu osvěžení než nějakého zklamání či rozpaků. Jako sympatický moment vidím například skutečnost, že se v úvodní lekci vysvětluje nejen běžná výslovnost „éta-cistická“ (*pronuntiatio Erasiana*), ale poměrně zešíroka je představena (včetně srozumitelného zdůvodnění, proč jí v učebnicích nebývá dáována přednost) i výslovnost „itacistická“ (*pronuntiatio Reuchliniana*), což v běžných učebnicích nebývá zvykem. Z didaktického hlediska mne pak zaujalo občasné spíše „netradiční“ rozmístění vykládaných témat, například že se nejprve kompletuje skloňování participia

<sup>4</sup> Filip Horáček – Radek Chlup. *Učebnice klasické řečtiny*. Praha: Academia 2012. Učebnice má 445 stran formátu B5, výklady jsou prakticky stejně detailní jako u Panczové-Škoviery, dále mj. obsahuje ještě mnohem větší objem velmi náročných cvičných textů.

<sup>5</sup> Dosud poslední (páté) vydání: Josef Bartoň. *Uvedení do novozákonní řečtiny*. Praha: KLP 2009 (1. vyd. Praha: Karolinum 1994).

perf. akt. (v rámci dentálních kmenů v § 30.5), a teprve později skloňování part. prez. akt. spolu s dalšími nt-kmenovými participií (v rámci výkladu nt-kmenů v § 32.4). Nemám konkrétní zkušenost s vykládáním gramatické látky v takovémto pořadí, ale připadá mi to přinejmenším jako zajímavá inspirace.

Za lekcemi je připojeno ještě několik důležitých „pomocných“ oddílů. Prvním z nich jsou *vybrané texty* (s. 243–264) – podle mého mínění velmi dobře sestavená malá čítanka předkládající celou řadu souvislých řeckých textových ukázek, jež jsou dále rozčleněny do tří pododdílů: *A. Biblické texty*, *B. Svetské texty*, *C. Liturgické texty*. Najdeme zde vybrané pasáže ze Septuaginty a Nového zákona, několik ukázek z literatury „pohanské“ proveniencie a několik textů křesťanských autorů včetně některých známých hymnů. Dalším oddílem je *prehľad sloviess* (s. 265–277), obsahující 221 důležitých sloves (v kompletních řadách), přehledně roztríděných podle kmenových (a zčásti i jiných podstatných) kritérií. Dva *gramatické dodatky* (s. 278–287) podávají souhrnné tabulky ohýbání sloves (*D1*) i jmen (*D2*). Nezbytnou pomůckou je *grécko-slovenský slovník* (s. 288–320). V samém závěru knihy umístěné rejstříky (*vecný register*, s. 321–326, a *register gréckych slov a tvarov*, s. 327) poslouží čtenáři mj. i k tomu, že může knihu celkem pohodlně použít také jako velmi slušnou praktickou mluvnici staré řečtiny (což byl ostatně jeden ze záměrů autorů, srov. výše).

Helena Panczová a Daniel Škoviera se náročného tématu zhostili s příslovečnou filologickou akribií a předkládají veřejnosti fundovaně a precizně vyhotovené dílo, kvalitní vysokoškolskou učebnici biblické řečtiny. Na jednotlivostech i celku je vidět odborná erudice a pedagogická vyzrálость autorů. Knihu jednoznačně a vřele doporučuji i našemu českojazyčnému prostředí – přinejmenším jako bohatý zdroj dobrých inspirací pro vyučující staré řečtiny a mnohostranného poučení pro studenty různých stupňů na oborech teologických, filologických i jiných (kulturní dějiny, byzantologie, mediteránní studia aj.).